

## Tvirtos RESC pozicijos tarptautiniame analitinių centrų reitinge

„Sausio 28 dieną paskelbtame naujausiame Pensilvanijos universiteto sudarytame analitinių centrų (think tanks) reitinge **Rytų Europos studijų centras (RESC) užima 117 vietą pasaulyje** - aukščiausią iš Baltijos šalių (užsienio politikos ir tarptautinių santykių kategorijoje). Vidurio ir Rytų Europos regioninėje kategorijoje **RESC užima 76-ą poziciją.**

Atsižvelgiant į tai, kad pasaulyje reitingo autoriai priskaičiuoja per 11 tūkst. analitinių centrų, kurių daugelis taip ir neprasimuša į reitingą, rezultatai daugiau nei džiuginantys. Nors esame nedideli, smagu būti vienoje gretose su Brookings, Atlantic Council, Chatham House ir kitais megacentrais, o lenkti didžiules, milijoninių biudžetų organizacijas iš ES šalių, JAV, Ukrainos, Rusijos - netikėtai malonu.

Žinoma, kaip ir visi reitingai, šis toli gražu nėra tobulas, nes pritaikyti universaliai tinkamą metodologiją sunku. Kita vertus, tai įrodymas, jog kryptingas darbas duoda rezultatų ir yra pastebimas tarptautiniu mastu. Ačiū už tai visai komandai - esamai ir buvusiai, taip pat partneriams ir kolegoms“, - sakė RESC direktorius Linas Kojala.

Šiomet RESC švenčia penkiolikos veiklos metų sukaktį.

## Šiame numeryje:

- **NAUJOJI JAV ADMINISTRACIJA:** valstybės sekretorius Antony Blinkenas;
- **DISKUSIJOS DĖL RUSIJOS IR ALEKSEJAUS NAVALNO;**
- **JOE BIDENAS IR BALTARUSIJA:** naujosios JAV administracijos strategija.

”

„Prezidentas Bidenas pabrėžė, kad JAV principingai gins nacionalinius interesus reaguodama į Rusijos veiksmus, nukreiptus prieš mus ar mūsų sąjungininkus.“ - iš JAV vadovo Bideno ir Rusijos prezidento Vladimiro Putino pirmojo telefoninio pokalbio išrašo.

# NAUJOJI JAV ADMINISTRACIJA: VALSTYBĖS SEKRETORIUS ANTONY BLINKENAS

Šią savaitę Antony Blinkenas Jungtinių Amerikos Valstijų Senate patvirtintas naujuoju šalies diplomatinės vadovu. Dailinamės Rytų Europos studijų centro direktoriaus Lino Kojalos pastebėjimais apie A. Blinkeno kandidatūros klausimus Senato užsienio reikalų komitete. Posėdis truko puspenktos valandos, aptarta daugybė temų, tad išskiriami tik aktualiausi aspektai:

- Baltarusija per klausimus buvo tiesiogiai paminėta vieną kartą (platus pasisakymo kontekste, ir tą padarė klausiantysis). Europa – kelis kartus. Rusija – keliasdešimt. Kinija (vien tiesiogiai) – beveik šimtą kartų. Tai savotiškai išryškina būsimus užsienio politikos prioritetus.
- Šiek tiek įtampos sukėlė diskusija apie Sakartvelą. Paklaustas, ar Sakartvelas turėtų tapti NATO nariu, A. Blinkenas atsakė, jog taip, jei įgyvendins NATO narystės kriterijus bei prisidės prie bendro Aljanso saugumo stiprinimo. Izoliacine laikysena garsėjantis respublikonas Randas Paulas atkirto, jog Ukrainos ir Sakartvelo narystė NATO reikštų tiesioginį JAV karą su Rusija. A. Blinkenas nukreipė kalbą į NATO istoriją, pažymėdamas, jog ankstesnė plėtra kaip tik užtikrino tų valstybių, kurioms buvo suteiktos saugumo garantijos, saugumą. R. Paulas nemanė, jog beveik dviejų dešimtmečių istorinis kontekstas aktualus dabar. Abu galiausiai sutarė, jog reikia pasverti, kaip į atskirus JAV užsienio politikos veiksmus gali reaguoti ne itin draugiškos šalys, tokios, kaip Rusija ar Iranas.
- Buvo aptartas ir Ukrainos klausimas. A. Blinkenas teigė ir anksčiau palaikęs gynybinių Ukrainos pajėgumų stiprinimą (sprendimą tiekti letalinę ginkluotę priėmė Donaldo Trumpo administracija



- Barackas Obama tam anksčiau prieštaravo, nors jo viceprezidentas Joe Bidenas buvo už). Kartu A. Blinkenas pažymėjo, jog Ukrainai kyla ne tik išorės grėsmė (Rusija), bet ne mažesnis vidaus iššūkis (korupcija).
- Dėl Nord Stream 2 A. Blinkenas teigė, jog J. Bidenas laiko projektą „bloga idėja“ ir yra pasiryžęs naudoti visus turimus įrankius, kad jis nebūtų įgyvendintas. Jam buvo priminta, kad šiuo metu įstatymo numatytos sankcijos nėra prezidento diskrecija (nemaža dalimi tai yra D. Trumpo nuopelnas, mat jo kadencijos pradžioje sankcijos buvo ne kartą įrašytos įstatymuose, taip ribojant prezidento institucijos manevro laisvę), tad spaudimo politika tęsis.
- A. Blinkenas neslepia, jog JAV norės susitarti su Rusija dėl branduolinės ginkluotės ribojimo sutarties pratęsimo, tačiau tai nereiškia platesnės „perkrovimo“ politikos. Aleksejų Navalną jis pavadino asmeniu, „reprezentuojančiu milijonus Rusijos gyventojų“.
- A. Blinkenas pabrėžė, kad Kinijos ambicijos akivaizdžiai auga, bet jas dar labiau stiprina situacija, kuomet alternatyva atrodo nusilpusi. Kitaip tariant, demokratinės valstybės turi susitelkti ir parodyti, jog Kinijos siūlomas autokratinis valdymo modelis, primetami technologiniai standartai ir kiti aspektai nepradės dominuoti.

# DISKUSIJOS DĖL RUSIJOS IR ALEKSEJAUS NAVALNO

Sausio 26 d., minint Baltijos šalių ir Prancūzijos diplomatinį santykių užmezgimo šimtmetį (ir *de jure* – pripažinimą), trijų Baltijos valstybių ir prancūzų užsienio reikalų ministrai dalyvavo pirmą kartą surengtame 3+1 formato susitikime. Jo metu Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis paskatino nedelsiant imtis veiksmų ES mastu dėl neteisėto Aleksejaus Navalno sulaikymo ir pabrėžė būtinybę ES greičiau ir užtikrinčiau reaguoti į Baltarusijos prezidento rinkimų krizę bei Aleksandro Lukašenkos vykdomą politiką. Susitikimas vyko Prancūzijos kvietimu.

Baltijos valstybės kartu su Prancūzija bendrame **komunikate** griežtai pasmerkė Baltarusijos vyriausybės represijas pilietinės visuomenės atžvilgiu; pabrėžė būtinybę Rusijos Federacijai laikytis savo įsipareigojimų dėl cheminių ginklų naudojimo

draudimo ESBO ir Europos Tarybai.

„ES turi susitelkti ir pasiųsti Rusijai labai aiškų signalą, kad tokie veiksmai nebus toleruojami ir sulauks labai aiškių praktinių pasekmių“, – **teigė** G. Landsbergis. Lietuva ir kelios kitos Rytų ir Vidurio Europos valstybės labai griežtai sureagavo į Rusijos elgesį prieš opozicijos veikėjus (grubiai pažeidžiant EŽTT sprendimus), kviesdamos ES pritaikyti sankcijas ir nuobaudas Rusijos Federacijai. Tačiau dėl atsakomųjų priemonių prieš Rusijos veiksmus nėra sutarta.

Prancūzai išlaiko gan dviprasmišką toną Rusijos atžvilgiu. Prancūzija nuolat

kritikuoja Rusijos sprendimus ir palaiko sankcijų politiką, tačiau vis atsigręžia į dialogo plėtojimo su Maskva idėją. Prancūzijos užsienio ministras Jeanas-Yvesas Le Drianas, sausio 24 d. **interviu** apibūdino Rusijos sprendimą įkalinti A. Navalną kaip „**autoritarinį**“, bet kartu pabrėžė būtinybę ir Paryžiaus pasiryžimą plėtoti dialogą su Rusija – „**Rusija yra mūsų kaimynė, ir mes esame pasiryžę rasti būdą, kaip užtikrinti diskusiją**“. Paryžius tiki, jog dialogas su Rusija padės atitraukti Maskvą nuo Pekino bei galbūt rasti konstruktyvius sprendimus, kurie padėtų atstatyti santykius. Visgi Prancūzijos vyriausybės bandymai rasti sąlyčio taškus su Maskva buvo iki šiol nesėkmingi ir susilaukė daug kritikos.

Lietuva ir Vidurio bei Rytų Europos valstybės kritikuoja ES diplomatijos šefo Josepo Borrellio sprendimą vasario mėn. vykti į Maskvą. Lietuvos užsienio ministras **tvirtino**, kad šį vizitą Rusijos propaganda išnaudos kaip pripažinimą, jog europiečiai toleruoja Rusijos elgesį. Borrellis, gindamas savo sprendimą vykti į Maskvą, **teigė**, kad „prieš spręsdami strateginę mūsų santykių padėtį, nusiųskite aiškia žinią apie savo poziciją dėl teisių ir laisvių“

Europos Liaudies Partijos (EEP) grupė Europos Parlamente įspėjo, kad, jei Borrellio vizitas nepasieks reikiamų rezultatų, ES privalės griežtai reaguoti į Maskvos veiksmus. „**ES turės įsikišti. Be prasmingos Europos reakcijos į Putino represijas prieš opoziciją ES užsienio politika veiks tik Kremliaus naudai**“, – **pabrėžė** EPP pirminio pavaduotoja Sandra Kalnietė. EPP primygtinai **reikalauja** „sankcijų Rusijos oligarchams ir prezidento Putino vidinio rato nariams, jų artimiausių šeimų nariams bei žiniasklaidos propagandistams“, o Belgijos vyriausybė pareiškė, jog „visos atsako galimybės yra įmanomos“. Europos Parlamento nariai, savo ruožtu, absoliučia dauguma ir ne tokiu diplomatišku tonu ragino nedelsiant nutraukti Nord Stream 2 dujotiekio tiesimą ir įvesti griežtesnes sankcijas (**581 palaikė, 50 - prieš, 44 - susilaikė**).



# JOE BIDENAS IR BALTARUSIJA: NAUJOSIOS JAV ADMINISTRACIJOS STRATEGIJA

Sausio 27 d. Vašingtone veikianti idėjų kalvė „Atlantic Council“ organizavo diskusiją „Biden and Belarus: A strategy for the new administration“ („Bidenas ir Baltarusija: naujosios JAV administracijos strategija“). Per J. Bideno kampaniją skelbta, kad bus palaikomi tie, kurie siekia demokratijos pasaulyje. Baltarusija, kurioje jau 6 mėnesius vyksta protestai, ko gero, yra ta vieta, kuriai šio palaikymo reikia labiausiai. Nors JAV ir ES taiko sankcijas Aliksandro Lukašenkos režimui ir nepripažįsta jo kaip teisėto prezidento rinkimų nugalėtojo, JAV naujoji administracija, kaip teigiama diskusijoje, dar turės padirbėti prie politikos Baltarusijos atžvilgiu gairių. Atsižvelgdama į tai, grupė „Atlantic Council“ Eurazijos centro ekspertų, kurie dalyvavo šioje diskusijoje, parengė Baltarusijos strategiją naujai JAV administracijai. Plačiau su parengta studija susipažinkite [čia](#). Diskusijos metu buvo aptarti JAV naujosios administracijos galimi veiksmai Baltarusijos įvykių kontekste ir siūlomos rekomendacijos. Naujienlaiškyje pateikiame šios diskusijos dalyvių pasisakymų santrauką, o jos pilną įrašą galite peržiūrėti [čia](#).

Diskusijoje dalyvavę studijos autoriai:

- **Johnas E. Herbstas**, „Atlantic Council“ Eurazijos centro vadovas, buvęs JAV ambasadorius Ukrainoje;
- **Dr. Andersas Åslundas**, vyr. analitikas „Atlantic Council“ Eurazijos centre;
- **Melinda Haring**, „Atlantic Council“ Eurazijos centro vadovo pavaduotoja;
- **Alexanderis Vershbow**, buvęs NATO generalinio sekretoriaus pavaduotojas, buvęs JAV ambasadorius Rusijoje;

Prie diskusijos taip pat prisijungė **Valery Kavaleuski**, Svetlanos Cichanouskajos patarėjas užsienio reikalų klausimais;

**Moderatorė - Hanna Liubakova**, nereziduojanti Eurazijos centro tyrėja, Baltarusijos žurnalistė



**Hanna Liubakova:** Kodėl JAV turėtų rūpėti įvykiai Baltarusijoje?

**Johnas E. Herbstas:** JAV svarbus posovietinių šalių, įskaitant Baltarusiją, suverenumas, teritorinis vientisumas. Baltarusija – svarbi NATO narių kaimynė, kurios atžvilgiu JAV vykdė nuoseklią politiką, stiprinančią šalies suverenumą ir atvirą visuomenę. Tad JAV interesai šiame kontekste yra išlaikyti Baltarusijos nepriklausomybę nuo Maskvos ir apsaugoti stiprų demokratinį judėjimą, kuris atspindi piliečių troškimus.

**Hanna Liubakova:** Papasakokite plačiau apie rekomendacijas, minimas studijoje.

**Johnas E. Herbstas:** Pirmiausia pabrėžiama būtinybė stiprinti opozicijos ir S. Cichanouskajos legitimumą ir delegitimuoti A. Lukašenkos režimą. JAV diplomatai turėtų leisti daugiau laiko Vilniuje kalbėdamiesi su S. Cichanouskaja. Antra, reikėtų svarstyti apie JAV vyriausybės veiklos organizavimą atsižvelgiant į šiuos įvykius. Pavyzdžiui, turėtų būti paskirtas vyresnysis sankcijų koordinatorių ar koordinatorių, suteikiantis paramą Baltarusijos opozicijai. Trečia, reikia išplėsti paramą opozicijai – ieškoti lankstesnių finansavimo būdų. Ketvirta,

įsitraukimas ir situacijos stebėjimas turėtų būti pastovūs. Taip pat nenorime gąsdinti Rusijos, kad Baltarusija iš karto taps Vakarų dalimi, tad opozicijai nereikėtų kalbėti apie NATO ar ES, o tik apie Baltarusijos teisę išsirinkti savo vadovą. Dialogas su Maskva apie įvykius turėtų būti palaikomas, tačiau žinutė privalo būti komunikuojama aiškiai – jei Rusija įsiverš, panaudos slaptąją ar įprastą policijos jėgą, kariuomenę, tai sulauks rimtų sankcijų.

**Hanna Liubakova:** Papasakokite plačiau apie demokratinio judėjimo Baltarusijoje iššūkius, kuriuos JAV galėtų atliepti.

**Melinda Haring:** JAV per mažai palaiko Baltarusiją finansiškai – skiria tik apie 30 mln. dolerių. Tam, kad JAV galėtų atliepti visus demokratinio judėjimo poreikius, reikia skirti apie 200 mln. dolerių. Kai tik prasidėjo šie įvykiai, baltarusiai patys ėmėsi sutelktinio finansavimo būdų ir internetinėse platformose surinko apie 10 mln. dolerių, tačiau tai nėra pakankama. Būtent čia Europos ir JAV pagalba yra ypač reikalinga. Tačiau kyla kita problema – sudėtingas pinigų Baltarusijai perdavimas ir įsivavinimas dėl saugumo, COVID-19 pandemijos, riboto žmonių judėjimo į/iš šalies, kitų priežasčių. Reikia atsi-





žvelgti ir į tai, kad JAV bei ES fondai turi griežtus atskaitų reikalavimus, tad sprendžiant šią problemą būtina ieškoti kūrybiškesnių, lankstesnių finansavimo būdų. Jei to nepadarysime, judėjimas Baltarusijoje išblės.

Pridėčiau kitą simbolinį, bet ypač svarbų galimą JAV veiksmą – J. Bidenas turėtų pakviesti S. Cichanouskaja atvykti į Vašingtoną per pirmąsias 100 prezidentavimo dienų.

**Hanna Liubakova:** Koks galimas Kremliaus atsakas į šią situaciją Baltarusijoje?

**Alexanderis Vershbow:** Maskva susiduria su dilema, panašia į tą, kuri buvo spalvotųjų revoliucijų metu Ukrainoje ir Sakartvele. Dilema tokia: Maskva žino, kad jos palaikomas lyderis neteko legitimumo, tačiau nenori leisti Baltarusijos žmonėms patiems išsirinkti savo vadovą. Tad ši protestų, vedančių į režimo pokyčius, fobija privertė Maskvą imtis tam tikrų politinių sprendimų. Rusija patvirtino oficialius rinkimų rezultatus, atsisakė kalbėtis su opozicija ir paskelbti Baltarusijos opozicijos Koordinacinę tarybą teisėta. Vis dėlto pastaruoju metu Vladimiras Putinas bandė atsitraukti nuo A. Lukašenkos ir galimai taip elgsis artimiausiu metu. Tačiau taip pat manau, kad A. Navalną palaikantys protestai Rusijoje sustiprins V. Putino ryžtą

užkirsti kelią demokratijos revoliucijai Baltarusijoje. Tad nors dėmesys ir bus nukreiptas į įvykius jo paties šalyje, V. Putinas bus dar atkaklesnis Baltarusijos atžvilgiu – galbūt paspartins prorusiško vadovo paiešką ar prorusiškų partijų kūrimą siekiant sustabdyti šią politinę krizę.

**Hanna Liubakova:** Kokia šios situacijos įtaka ekonomikai? Ar galima manyti, kad Baltarusijos ekonominė priklausomybė nuo Rusijos tik didės?

**Dr. Andersas Åslundas:** Pirmiausia Baltarusijos ekonomika patiria stagnaciją nuo 2012 m. Priežastis – ne iki galo reformuota posovietinė ekonominė sistema, kuri negali tinkamai funkcionuoti. A. Lukašenka nepasirengęs fundamentalioms ekonominėms reformoms, nes bijo prarasti savo galią. Kita problema – trumpojo laikotarpio, kuri A. Lukašenkai ypač svarbi: sukauptos atsargos, skaičiuojant prekių ir paslaugų importo mėnesiais, siekia tik 1 mėn. (paprastai turėtų siekti 3 mėn.). Tradiciškai yra du būdai gauti trūkstamą finansavimą – iš Tarptautinio valiutos fondo (tai Baltarusijai neįmanoma) arba Rusijos. V. Putino ir A. Lukašenkos susitikimo Sočyje rugsėjo 15 d. metu Rusijos prezidentas teigė, kad yra pasirengęs skirti 1,5 mlrd. dolerių pas-

kolą. Vis dėlto Lukašenkai reikia daugiau, tad Rusija užsiminė apie privataus sektoriaus galimybę įsigyti Baltarusijoje esančias dideles įmones. Baltarusijos ekonomika paremta būtent didelėmis įmonėmis (keturios didžiausios Baltarusijos įmonės sukuria 2/3 viso eksporto į Vakarų). Tokia V. Putino žinutė reiškia, kad Kremlius suteiks savo lojaliesiems oligarchams galimybę gauti milijardus dolerių iš valstybės tam, kad jie įsigytų baltarusiškas įmones. Tai Baltarusijos ekonomiką paverstų visiškai priklausomą nuo Rusijos. Turime to išvengti.

**Hanna Liubakova:** Telefoninio pokalbio metu J. Bidenas ir V. Putinas aptarė Rusijoje vykstančius protestus, tačiau neminėjo Baltarusijos. Kokie yra baltarusių lūkesčiai naujosios JAV administracijos atžvilgiu?

**Valery Kavaleuski:** Baltarusija tikisi, kad jos situacija bus įtraukta į JAV darbotvarkę. J. Bidenas išreiškė rūpestį, pasirodė esąs gerai informuotas apie įvykius. Tačiau baltarusiai laukia konkrečių, apčiuopiamų JAV administracijos veiksmų, tarp kurių – sankcijų klausimas. JAV laikinai sustabdė kai kurias sankcijas Baltarusijai, kai Rusija įsiveržė į Ukrainą, tad šį klausimą reikėtų iškelti greičiau. Kitas svarbus veiksmas – ir toliau nepripažinti A. Lukašenkos kaip legitimaus valstybės vadovo. Taip pat svarbu pradėti įgyvendinti pernai gruodį JAV prezidento pasirašytą 2020 m. Baltarusijos demokratijos, žmogaus teisių ir suvereniteto įstatymą. Galiausiai JAV turi užkirsti kelią jėgos naudojimo ir protestų malšinimo palaikymui iš Rusijos.

Kalbėdamas apie sankcijas norėčiau aptarti dvi perspektyvas – geopolitinę ir socioekonominę. A. Lukašenka visada naudojo Rusiją kaip „atsvaros“ argumentą prieš ekonomines ir politines sankcijas, kurios galimai paskatintų Baltarusijos suartėjimą su Rusija. Šis argumentas kiek susilpnino Vakarų atsaką ir padėjo kurti naratyvą, jog A. Lukašenkai reikalinga pagalba. Žvelgiant iš socioekonominės perspektyvos, girdime argumentą, jog sankcijos pakenks paprastiems piliečiams, neturintiems nieko bendra su politika. Tačiau iš tiesų pati Baltarusijos valdžia niekina žmonių socioekonominę situaciją – priverčia įmones užsidaryti, naikina darbo vietas. Tad apskritai baltarusiai palaiko sankcijas ir tikisi tvirto Vakarų atsako, bet šiuo metu yra nusivylę ir pavargę.